

DOI: [https://doi.org/10.37100/2616-7689/2019/6\(25\)/1](https://doi.org/10.37100/2616-7689/2019/6(25)/1)

УДК 330.15 : 332.143

JEL CLASSIFICATION: Q 01, Q 56, R 58

ФУНКЦІОНАЛЬНА ДЕКОМПОЗИЦІЯ ПРОСТОРОВИХ БІЗНЕС-ЕКОСИСТЕМ

FUNCTIONAL DECOMPOSITION OF SPATIAL BUSINESS ECOSYSTEMS

Ігор БИСТРЯКОВ,

доктор економічних наук,

Державна установа «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку

Національної академії наук України», Київ

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-6482-7099>

Igor BYSTRYAKOV,

Doctor of Economic Sciences,

Public Institution «Institute of

Environmental Economics and

Sustainable Development of the National

Academy of Sciences of Ukraine», Kyiv

Дмитро КЛИНОВИЙ,

кандидат економічних наук, Державна установа

«Інститут економіки природокористування та

сталого розвитку Національної академії наук

України», Київ

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-3034-8097>

Dmitry KLYNOVYI,

Candidate of Economic Sciences, Public

Institution «Institute of Environmental

Economics and Sustainable Development

of the National Academy of Sciences of

Ukraine», Kyiv

Метою статті є функціональна декомпозиція основних стадій алгоритму забезпечення стратегічного управління розвитком бізнес-екосистеми. Визначено, що він включає оцінку ресурсного потенціалу території; визначення її ключових компетенцій; локомотивних виробництв, галузей і сфер господарювання; створення драйверів розвитку просторових систем; формування точок і зон економічного зростання; міжгалузевий перерозподіл інвестиційних потоків, внутрішнє збалансування розвитку території; створення системи сталих фінансів і забезпечення загальносистемної сталості розвитку територіального утворення. Запропоновано відповідну схему послідовної декомпозиції бізнес-екосистеми.

Ключові слова: бізнес-екосистема, природно-ресурсний потенціал, економічні драйвери, локомотивні галузі, точки зростання, сталі фінанси.

The purpose of the article is functional decomposition of the main stages of the algorithm of providing strategic management of business ecosystem development. It is determined that it includes the assessment of the resource potential of the territory; defining its core competencies; locomotive industries, industries and spheres of management; creation of drivers of development of spatial systems; formation of points and zones of economic growth; cross-sectoral redistribution of investment flows, internal balancing of territorial development; creating a system of sustainable finance and ensuring system-wide sustainability of territorial formation. An appropriate scheme of sequential decomposition of the business ecosystem is proposed. The functional role of the natural resource space as a source of production, raw material, energy resources and the basis for the organization of business ecosystems have been determined here. The role of key competences for the functioning of a sustainable competitive economy has been determined also. The leading role of economic drivers and locomotive industries, which are able to build powerful chains of production, supply and sale in ensuring the sustainable development of business ecosystems, has been established. Also there is established the need to create growth points as spatially-localized territorial-economic entities, which are provided with the necessary growth drivers and focused on the production of locomotive industries. The functional role of the sustainable finance system in the extraction, redistribution, accumulation and capitalization of rental income from environmental management is characterized.

Key words: business ecosystem, natural resource potential, economic drivers, locomotive industries, growth points, sustainable finance.

Постановка проблеми. В умовах розбудови платформної економіки територіальні (регіональні, муніципальні) бізнес-екосистеми розвиваються на основі

певного стратегічного управлінського циклу. Незважаючи на те, що базовою та багато в чому визначальною характеристикою бізнес-екосистеми є її орієнтація на саморозвиток, стратегічне управління нею та регулювання її розвитку є першочерговим завданням у

контексті ефективно функціонуючої сучасної економіки. Аналізуючи цикл стратегічного управління розвитком територіальної бізнес-екосистеми, варто звернути увагу на його основні етапи. При цьому, як свідчить практика, вони мають не тільки і не стільки послідовний, скільки паралельно-послідовний характер і можуть реалізовуватися логічно-послідовно та значною мірою одночасно, паралельно один з одним, що й потребує окремого дослідження.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. Більшість фахівців у сфері стратегічного управління економічним та, зокрема, територіальним розвитком (Б. Карлофф, М. Портер, І. Ансофф, Г. Мінцберг, С. Моррісон, Г. Саймон, Дж. Стігліц, Й. Шумпетер, Дж. Хокинс, Б.М. Данилишин, В.М. Геєць, А.Г. Мазур, Т.Ю. Коритько, Я.А. Жаліло, О.І. Тулай, Ю.В. Яковець та ін.), зазвичай, зосереджуються на таких важливих його аспектах, як оцінка ресурсного потенціалу та визначення ключових конкурентних позицій на ринку, інвестиційно-інноваційна діяльність, активне залучення ресурсів розвитку до господарського обігу, створення драйверів розвитку та точок зростання, програмне управління і проектний підхід, сталі фінанси тощо. Теорії управління розвитком сучасних бізнес-екосистем присвячено роботи А.М. Бранденбургера, Б.Дж. Нейлбаффа, Дж.Ф. Мура, Т. Пітерса й Р. Уотермена, А. Івантера, Г. Хамела, К.К. Прахалада, Д. Кембела, Дж. Стоунхауса, Б. Х'юстона, Дж. ван Мауріка. Проте наразі повноцінного та впорядкованого функціонального аналізу управлінського циклу розвитку бізнес-екосистем як сучасних природно-господарських територіальних утворень не проведено.

Мета статті пов'язана із визначенням функціональних складових циклу управління бізнес-екосистемою з метою забезпечення ефективного управління сталим розвитком відповідних сучасних територіальних утворень.

Виклад основного матеріалу. Зважаючи на специфіку розвитку просторових економічних систем, можна виокремити такі стадії (етапи, блоки) загального алгоритму забезпечення стратегічного управління розвитком сучасної територіальної соціо-еколого-економічної системи (національної, регіональної, муніципальної економіки тощо): оцінка ресурсного потенціалу

території; визначення ключових компетенцій та конкурентоспроможності територіального виробництва; виділення локомотивних виробництв, галузей і сфер господарювання; створення драйверів розвитку просторових соціально-економічних систем; формування точок і зон економічного зростання шляхом реалізації відповідних інвестиційних проектів та програм; міжгалузевий перерозподіл інвестиційних потоків, ліквідація зон занепаду і внутрішнє збалансування розвитку територій; створення системи сталих фінансів і забезпечення загальносистемної сталості розвитку територіального утворення.

За вказаними блоками можна проаналізувати послідовну декомпозицію бізнес-екосистеми. Так, первинною базою для їх формування є природно-ресурсний потенціал. На його основі регіональне виробництво визначає блок ключових компетенцій та забезпечує територіальну конкурентоспроможність, котрі, у свою чергу, є підґрунтям для визначення так званих локомотивних галузей і створення відповідних драйверів розвитку, що є запорукою сталості зростання, ефективного перерозподілу інвестиційних ресурсів на основі рентних механізмів і, як результат, комплексного, пропорційно збалансованого розвитку територіальних утворень – сталих еколого-економіко-соціальних просторових систем на основі бізнес-екосистемних механізмів стійкого самотрансформаційного системного розвитку. На наш погляд, загальні рамки концепту сталого господарювання можна окреслити трьома базовими аспектами так званого SUST-господарювання (від англ. *Sustainable* – стійкого, потужного, усталеного; *Uniting* – такого, що об'єднує (через платформні механізми економічних агентів); *Self-Transformed* – такого, який самотрансформується), що є стійким до екзогенних та ендогенних деструктивних впливів через об'єднуючий платформний характер інституціональної конфігурації господарської системи та організаційні й фінансово-економічні механізми самотрансформаційної дії, якими забезпечуватиметься адаптивність до змін умов і факторів функціонування господарства. Наводимо стратегічний механізм розвитку бізнес-екосистеми, що відображає відповідну її декомпозицію за ознаками формування послідовного управлінського циклу сталого розвитку (рис.).

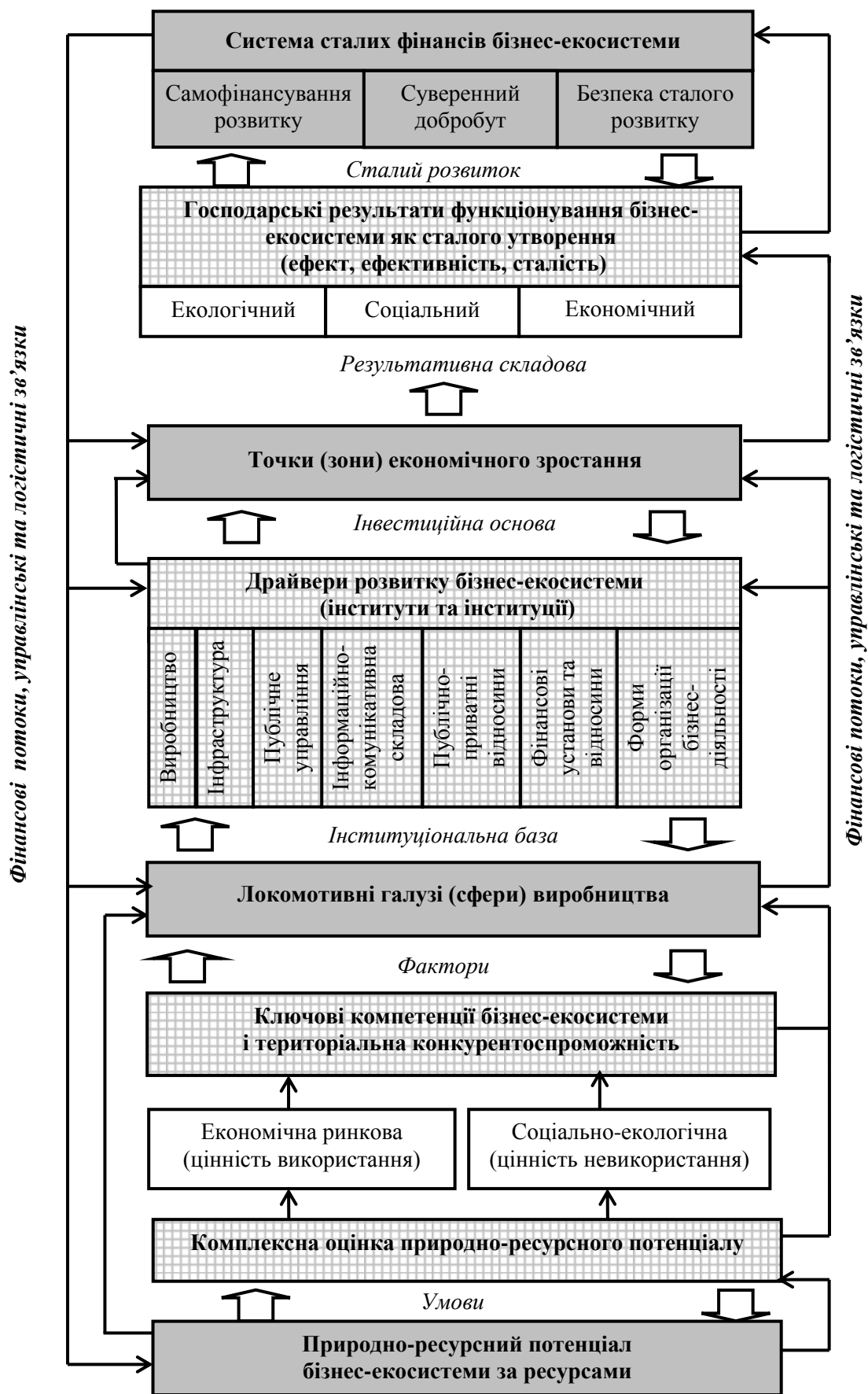

Рис. Функціональна декомпозиція бізнес-екосистеми за ознаками формування стратегічного управлінського циклу сталого розвитку

Як видно, згідно з таким циклом послідовно формуються та здійснюють відповідний вплив умови, фактори, інституціональна база, інвестиційна основа й результативна складова сталого розвитку, включаючи створення системи сталих фінансів.

Перший блок зазначеного алгоритму – *ресурсний потенціал та його оцінювання* – спрямовано на оцінку ресурсного, насамперед природно-ресурсного потенціалу території, метою якої є пошук потенційних активів розвитку, тобто визначення незадіяних ресурсів, або ж неповноцінних чи неефективно залучених до господарського обігу.

Комплексна оцінка природно-ресурсного потенціалу територій забезпечуватиме створення адекватної системи обліку природних ресурсів; їх раціональне залучення до господарського обігу як економічних активів; підвищить привабливість природного капіталу як об'єкта інвестування шляхом його сек'юритизації та фінансизації інструментами сучасної фінансовики; ефективну капіталізацію сфери природокористування через виробничий процес, організований платформними механізмами на базі проєктивного управлінського підходу та консолідованого фінансування з використанням рентних й інвестиційних механізмів, включаючи систему державно-приватних партнерських відносин.

Наступним блоком декомпозиції бізнес-екосистеми є *ключові компетенції і територіальна конкурентоспроможність*, тобто зосередження на ключових компетенціях територіального виробництва. Аналіз еволюції теоретико-методологічних підходів та практичних інструментів забезпечення стійкої конкурентної переваги показав, що найбільш ефективна в сучасних умовах концепція стосується ключових компетенцій і запропонована К.К. Прахаладом та Г. Хамелом [1]. Вона характерна для сучасної креативної економіки та є основою так званого інтелектуального лідерства суб'єктів господарювання або їх об'єднань (зокрема, кластерів) у галузі створення таких, що випереджають конкурентів, споживчих продуктів, утримання й розвитку специфічних стійких конкурентних переваг суб'єкта господарювання у сфері його виробничої спеціалізації [2]. У цілому можна

визначити ключові компетенції територіальної бізнес-екосистеми як такі, що не імітуються конкурентами, фактори внутрішнього її середовища, які базуються на ефективній взаємодії елементів природного, фінансового, виробничого, людського й організаційного капіталу, перетворюють тимчасові конкурентні переваги у стійкі, забезпечують капіталізацію активів на основі формування стійких конкурентних переваг підприємства та загалом є джерелом регіональної ренти.

Системно пов'язані між собою інституціональні утворення – *локомотивні галузі та драйвери розвитку* – у наведеному алгоритмі з позицій інституціонального підходу відіграють ключові ролі як драйвери розвитку та локомотивні елементи господарсько-виробничої системи (виробництва, галузі). При цьому драйвери формують умови для високопродуктивного функціонування та розвитку локомотивних галузей. Такі галузі, по-перше, створюють ланцюжки постачань, по-друге, є лідерами у цих ланцюжках і, по-третє, визначають стандарти й формують у подальшому весь склад учасників циклу постачання, виробництва, розподілу і споживання [3]. З економічних позицій драйвер можна визначити як сукупність складних інституціональних, силових та інфраструктурних механізмів, що вловлюють потенційний первинний і вторинний ринковий попит та каталізують імпульси, які йдуть від цього попиту, певним чином перетворюючи незадіяні в економічному обігу ресурси на активи та включаючи розрізнені ресурси як джерела зростання (матеріальні, фінансові, інформаційні, трудові і т.д.) у потужне русло економічних активів, завдяки чому в точках зростання створюються умови для розвитку локомотивних галузей економіки.

Щодо *точок зростання*, то традиційне тлумачення їх значення з позицій семантики значно звужує справжню сутність цього поняття з погляду економічної теорії та практики господарювання і потребує новітнього розуміння як зони зростання [4]. З урахуванням неоднорідної територіальної концентрації природно-ресурсного потенціалу по регіонах, наявності в Україні до восьми великих економічних районів як достатньо цілісних територіальних природно-господарських комплексів та помітних відмінностей щодо їх територіальної спеціалізації для формування

потужних зон зростання, як мінімум, у кожному з них необхідна відповідна мережа точок зростання в усіх метарегіональних утвореннях.

Оцінка результатів природокористування та побудова системи сталих фінансів бізнес-екосистеми передбачає у процесі оцінювання природних ресурсів у господарському обігу необхідність урахування як прямих економічних, так і соціальних й екологічних результатів природокористування. Як свідчать дослідження Світового банку [5], можна очікувати, що потенційний розмір бюджетних надходжень у вигляді отримуваної від участі в господарській діяльності природного багатства природної ренти становить не менше ніж 4 % від його

вартості, яку можна щорічно вилучати на суспільні потреби, та є достатньо потужним, що дасть змогу в перспективі створити систему сталих фінансів в Україні на основі інструментарію фінансових суверенних фондів [6].

За загальним підсумком усі системні складові, що забезпечуватимуть стратегічний управлінський цикл сталого розвитку, створюватимуть середовище територіальної бізнес-екосистеми, в якому реалізовуватимуться процеси її системного впорядкування, оптимального компонування учасників та формування інформаційних, фінансових й економічних зв'язків для забезпечення її сталого функціонування і самотрансформаційного розвитку (табл.).

Таблиця

Функціональна декомпозиція просторових бізнес-екосистем

Складова	Системний компонент	Функція в бізнес-екосистемі
<i>Природно-ресурсний потенціал</i>	Просторові, водні, земельні, лісові, мінерально-сировинні, ландшафтні, кліматичні, природно-рекреаційні, фауністичні, флористичні, повітряні, геотермальні, сонячно-світлові та інші природні ресурси й умови господарювання полікомпонентного складу, розташовані на території, де формується бізнес-екосистема	Умови і фактори організації господарської діяльності, виробничо-сировинні матеріально-енергетичні ресурси, засоби праці, джерело вартостей, об'єкт відносин власності, вартісних оцінок і товарних відносин, навколишнє природне середовище, база для організації територіальних природно-господарських комплексів
<i>Ключові компетенції</i>	Сфери і галузі матеріального виробництва та інфраструктури, щодо створення і функціонування котрих територія має стійкі конкурентні переваги за рахунок унікальних можливостей, які відкриває структура та особливості її природно-ресурсного, людського й виробничого потенціалу	Створення базису для функціонування стійкого конкурентоспроможного територіального виробництва, ґрунтованого на унікальних компетенціях регіональної економіки, регіональних брендах, корпоративних, кластерних форматах і платформних механізмах ведення господарської діяльності
<i>Локомотивні галузі</i>	Галузі, здатні вибудувати потужні ланцюги виробництва, постачання і збуту в рамках економічного циклу в інших галузях і сферах національної економіки, що може забезпечити економічне зростання, створення робочих місць, формування корпоративних структур і кластерів, зміцнення інвестиційно-інноваційного потенціалу території і країни в цілому	Створення системної основи для запуску інформаційних, виробничо-економічних, логістичних та фінансових потоків усередині бізнес-екосистеми, якими забезпечується напрям руху товарів і послуг у взаємодії між її учасниками, формування ланцюгів комунікацій на платформі бізнес-екосистеми і створення загальної цінності (Shared Value – всіх для всіх)
<i>Драйвери розвитку</i>	Сукупність інституціональних, силових та інфраструктурних механізмів, які вловлюють потенційний ринковий попит на капітал, перетворюючи незадіяні в економічному обігу ресурси на активи. Складається з інститутів публічного управління, фінансових установ, інституцій співпраці влади, бізнесу і громад тощо	Створення сприятливих умов для розвитку локомотивних галузей економіки, забезпечення розбудови ланцюгів взаємодії між економічними акторами бізнес-екосистеми через інформаційно-комунікативні механізми, здійснення мультиплікативного стимулюючого впливу на розвиток бізнес-екосистеми за рахунок платформних рішень

Продовження табл.

<i>Точки / зони зростання</i>	Просторово-локалізовані територіально-господарські утворення з визначеними ключовими компетенціями, забезпечені необхідними драйверами зростання та орієнтовані на виробництва локомотивних галузей як сировинні, обслуговуючі, доповнюючі або сателітні виробничо-галузеві компоненти територіального природно-господарського комплексу муніципального, регіонального або міжрегіонального рангу	Організують виробництво товарів і послуг регіональної економіки та орієнтують її розвиток на локомотивні галузі, формують для них структуру логістичного ланцюга постачань і збуту та/або забезпечують розвиток на території локомотивних галузей, упорядковують, організують та акумулюють внутрішні й зовнішні по відношенню до території потоки капіталу як центри господарських взаємодій
<i>Результативні складові</i>	Сукупність економічних, фінансових, соціальних та екологічних ефектів, отриманих у результаті здійснення господарської діяльності в межах територіальної бізнес-екосистеми суб'єктами господарювання та її іншими економічними суб'єктами	Забезпечують чистий економічний добробут території, за рахунок рентних механізмів створюють фінансову основу для інвестиційно-інноваційної діяльності та формування системи сталих фінансів територіального природно-господарського утворення
<i>Система сталих фінансів</i>	Фіскальна система вилучення і перерозподілу рентних доходів, бюджетна система країни та її території; інституціональні інвестори, що діють як фінансові агенти, пропонуючи на інвестиційному ринку інвесторам пули сек'юритизованих фінансових активів, похідних від природного капіталу; територіальні та/чи національний фонд суверенного фінансування сталого розвитку територіального утворення	Забезпечення ефективного структурування пулу активів у сфері природокористування, сек'юритизація фінансових активів, похідних від природного капіталу, відповідальне залучення інвестиційних ресурсів, управління інвестиційними потоками і портфелями, вилучення, акумуляція та розподіл рентних доходів для потреб сталого розвитку територій, виконання стабілізаційної функції фінансів через механізм суверенних фондів

Висновки. Проаналізовано послідовну функціональну декомпозицію бізнес-екосистеми за такими її складовими, як природно-ресурсний потенціал, ключові компетенції та конкурентоспроможність території, локомотивні галузі (сфери), точки зростання та драйвери розвитку, результативна складова і система сталих фінансів тощо.

Обґрунтовано значення природно-ресурсного потенціалу бізнес-екосистеми відповідного простору організації умов і факторів господарської діяльності, а також формування основи для стійкої конкурентоспроможної економіки. Наголошено на провідній ролі економічних драйверів та локомотивних галузей виробництва в забезпеченні сталого розвитку бізнес-екосистем, а також необхідності створення в межах останніх точок зростання, що впорядковують та організують потоки капіталу як центри господарських взаємодій. Охарактеризовано функцію системи сталих фінансів у вилученні, перерозподілі, накопиченні та капіталізації рентних доходів від природокористування.

Список використаних джерел

1. Хамел Г. Конкурируя за будущее. Создание рынков завтрашнего дня / Г. Хамел, К. Прахалад ; [пер. с англ.]. – М. : Олимп-Бизнес, 2002. – 288 с.
2. Сумина Е.В. Концепция ключевых компетенций как основа управления конкурентоспособностью социально-экономических систем / Е.В. Сумина, А.И. Гусейнов // Международный научно-исследовательский журнал. – 2016. – № 2(44), ч. 1. – С. 52–54.
3. Алешина О.Г. Современные тенденции формирования модели экономического роста / О.Г. Алешина, С.К. Демченко // Фундаментальные исследования. – 2017. – № 12, ч. 2. – С. 341–346.
4. Иванова Л.Н. Точки роста и драйверы роста: к вопросу о содержании понятий / Л.Н. Иванова // Journal of Institutional Studies. – 2015. – № 2. – С. 120–133. – (Журнал институциональных исследований).
5. Expanding the Measure of Wealth. Indicators of Environmentally Sustainable Development. Environmentally Sustainable Development Studies and Monographs Series (Book 17) [Електронний ресурс]. – Washington D.C.: The World Bank

Environment Department, 1997. – 112 p. – Режим доступу : <http://info.worldbank.org/etools/docs/library/110128/measure.pdf>.

6. Клиновий Д.В. Перспективний механізм сталого фінансування національної економіки, безпеки та оборони країни / Д.В. Клиновий, П.Д. Рогов // *Social development & Security : Journal of Scientific Papers*. – 2017. – Vol 1, № 1, вип. 1(1). – С. 24–45. – (Соціальний розвиток і безпека).

References

1. Hamel, G. & Prahalad, C. (2002). *Konkuriruyaya za budushcheye. Sozdaniye rynkov zavtrashnego dnya* [Competing for the Future]. Moscow: Olimp-Biznes [in Russian].

2. Sumina, Ye.V. & Huseynov, A.I. (2016). *Kontseptsiya klyuchevykh kompetentsiy kak osnova upravleniya konkurentosposobnost'yu sotsial'no-ekonomicheskikh sistem* [The concept of key competencies as the basis for managing the competitiveness of socio-economic systems]. *Mezhdunarodnyy nauchno-issledovatel'skiy zhurnal*, 2 (44), 52-54 [in Russian]. - <https://doi.org/10.18454/IRJ.2016.44.004>

3. Aleshina, O.G. & Demchenko, S.K. (2017). *Sovremennyye tendentsii formirovaniya modeli ekonomicheskogo rosta* [Modern trends in the formation of a model of economic

growth]. *Fundamental'nyye issledovaniya*, 12 (part 2), 341-346 [in Russian].

4. Ivanova, L.N. (2015). *Tochki rosta i drayvery rosta: k voprosu o sodержanii ponyatiy* [Growth points and growth drivers: on the issue of the content of concepts]. *Journal of Institutional Studies*, 2, 120-133 [in Russian]. - <https://doi.org/10.17835/2076-6297.2015.7.2.120-133>

5. *Expanding the Measure of Wealth: Indicators of Environmentally Sustainable Development. Environmentally Sustainable Development Studies and Monographs Series (Book 17)*. (1997). Washington D.C.: The World Bank Environment Department. Retrieved from <http://info.worldbank.org/etools/docs/library/110128/measure.pdf> [in English]. - <https://doi.org/10.1596/0-8213-3956-7>

6. Klynovyi, D.V. & Rohov, P.D. (2017). *Perspektyvnyy mekhanizm staloho finansuvannya natsional'noyi ekonomiky, bezpeky ta oborony krayiny* [Perspective mechanism for sustainable financing of the national economy, security and defense of the country]. *Journal of Scientific Papers «Social development & Security»*, 1(1), 24-45. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 17 вересня 2019 року